

Elfriede Jelinek

ZIMNÁ CESTA

Artforum

ELFRIEDE JELINEK

JEDNA

Čo to tiahne, čo sa to so mnou tiahne, čo sa to tiahne popri mne? Môj tieň to byť nemôže, prenechala som ho tomu, čo je už za mnou, ten bol po celý čas za mnou, zopárkrát som ho predbehla, nechcel so mnou ísť, nechcel to so mnou ťahať ďalej. Je vôbec možné vrhnúť ho vpred a potom doň odhodlane naskočiť? Môže tieň prelomiť to, čo je za mnou, tým, že ma predbehne? Nemám potuchy. Hovorím sama so sebou, veď nikto iný so mnou nehovorí. Vázím až po krk vo svojom zlyhaní. Vázím vo svojej povinnosti vandrovať, pripomínajú mi moju vandrovnícku povinnosť, prijímajú ma do nej síce, ale vandrovať ma nenechajú, beztak jej nemôžem stačiť, to sa vie. Ktovie, kto to vie? To je jedno. Nestačím. Komu to nestačím? Kto hovorí, že nestačím svojmu vlastnému životu, že v škole života musím dostať nedostatočnú? Chcela som prísť riadne načas, aby nezbadali, že tu som, aby ma nevyhodili, chcela som sa scvrknúť, ale toto nie je môj čas, nahovárala som si, že nie som z tohto času, že pochádzam z inej časnosti, než je táto, ale nefungovalo to. Dalo by sa aj povedať: som tu načas i v nepravú chvíľu zároveň, som tu teda navyše? Jednou skutočnosťou je skutočnosť času a druhou: ja.

Chcela som zostať, ale zopakovať sa NIE JE možné, tak ako sa nikdy neopakujú dejiny alebo čas, to je obdivuhodné, dejiny sú obdivuhodné, tie to aspoň skúšajú, pokúšajú sa zopakovať zas a zas, akoby samy od seba, a, samozrejme, stroskotávajú

samy na sebe. Čas ale obdivujem tiež. Nikdy sa nezopakovať, to je výkon! Stále ísť, stále len ísť, dokonca aj hodinky to občas zloží, ani tie nemôžu stále len ísť, niekedy zdochnú ako človek. Sama tiež zaradím na predbiehajúce, veď nech sa udeje čokoľvek, pri rozbiehaní sa ešte dá cúvnuť, no v plných otáčkach už nie. Ale povedzte to času! Nikdy nejde späť. Človeku sa síce zdá, že sa niekam vrátil, ale nie je to tak. Dokonca aj minulosť ma predbehne, beží si vpred a ja mimovoľne s ňou, minulosť je nákazlivá, má nákazlivý úsmev, a keď ju človek míňa, tak ju podľa toho úsmevu azda aj spoznáva a radostne sa ohliadne, akoby bol vítaný, taký milý úsmev, skoro srdečný!, ale to už nie je tá minulosť, ktorú pozná, ktorú predsa dobre pozná, veď pozná iba vlastnú minulosť, márnenie možností, niekto iný má inú minulosť, márne svoje vlastné možnosti, márne svoju vlastnú budúcnosť, svoju si ale musím zmárniť sama. Taká milá minulosť, páčila sa mi, ale keď som ju mala, nevážila som si ju, príde oveľa horšia minulosť, bude sa ťahať ako mesačný tieň cez niečo svetlé, čím som mohla byť ja alebo aspoň tým mesiacom, no neatáčaj sa, je to len minulosť, okolo ktorej prejdeš, veru nie, prejdem okolo svojej budúcnosti, minulosť, okolo tej som v minulosti prechádzala stále, a budúcnosť, ach, budúcnosť, tú som odjakživa dobiehala, už som za ňou, protiklad Achilla a korytnačky, už som za tým, lebo som ju navždy dobehla. Ale ani túto priateľskú minulosť nemôžem zadržať, pokúšam sa bežať vpred, zadržať nasledujúcu budúcnosť, divú smrtku, ktorá nevyhnutne príde, ale nedolapím ju, tesne vedľa a je to pasé, vidíte, presne tak! To je tiež minulosť, ale pokým to zistím, som už ďalej a aj minulosť je oveľa ďalej, hoci vzadu, zmizla za mnou, je jedno, či niečo ľutujem, alebo oplakávam, alebo sa z toho teším, zmizlo to, je to preč, to niečo je preč, počujem plač, ale nie je nikdy tam, kde som ja, nikdy neplače tam, plače tesne za mnou alebo tesne predo

mnou, minulosť plače, pretože je na dne, moja je dokonca ešte väčšmi na dne, ale ako sa od nej vzdalujem, je stále priateľskejšia a môžem len ľutovať, že si ma nechcela ponechať, môžem to ľutovať spredu dozadu, ale už nie zozadu dopredu, svoju minulosť už nezachytím, tá sa už nevráti, minulosť sa nikdy nepomíne, sme účastníkmi tohto behu, ale nie jeho účastinármi, nikoho neurobia spolujemajiteľom behu, pretože v rozhodujúcom momente sa človek aj tak niekam zabehne.

Prirodzene, že sa pri tom všetkom možno zabehnúť, máte pravdu, dokonca sa treba zabehnúť!, veď inak by ma minulosť našla, ak by si dala námahu dať sa do hľadania budúcnosti, v ktorej by som potom zmizla. Ale minulosť si túto námahu ušetrí, vie, že by to nemalo zmysel. Rýchle predbiehanie môže zase spustiť spätný chod, ale minulosť je stále minulá. Môže prísť inak, prísť znova, môžeš ju sprevádzať, ale minulosť minula. Hádám by bolo možné v zlyhaní objaviť, ako sa dostať k sebe samému, ale už je to minulosťou, bolo by to bývalo možné, ale nebolo to, mám ešte čas si nadbehnúť, ale to mi nepomôže, čas predsa beží stále vlastným tempom bez ohľadu na to, čo robím. Dumám nad tým, ale nepomôže mi to. Nemôžem sa toho vzdať, môžem len pozatvárať dvere, to, čo bolo za nimi, sa ma týkalo, to, čo príde teraz, sa ma týka tiež, ale nepoznám to. No veď to spoznám, ale teraz to ešte nepoznám. Ešte na teba budem myslieť. Ale keď si bola tu a ja som na teba nemusel myslieť, lebo si bola predsa tu, tak som myslel len na to, čo nastane, na teba ako na svoju nastávajúcu, na nezmyselný, smiešny čas, ktorý by som bol mohol prežiť bez teba, kým by si sa bola bývala stala mojou nastávajúcou, tešil som sa na to, ale minulosťou sa už viac nemôžem potešiť. Keď som si pomyslel, že toto je teraz, že teraz je tá prítomnosť, že si to ty, moja nastávajúca, tak som bol

vyhodený, ach jaj, do minulosti!, nehovorím nič cenné, hoci sa to ponúka a hoci by som touto protihodnotou prítomnosti mohol byť celkom dobre práve ja, hoci by som mohol prítomnosti zaplatiť rovnakou mincou, za ktorú ma predala, zradila a predala, ale táto minca dnes už neplatí, lebo je už v minulosti a tam platí iná mena, no ani tá nebude platiť naveky, hocako by som si to želal. Pozerám sa na čosi. Pozerám sa. Vidím dvere, na ktorých je napísané kriedou čosi, čo sa bude dať ľahko zotrieť, čosi letmé, čo rýchlo odíde, hovorí sa, že čas letí, nebude však utekať akurát predou mnou, utečie pred všetkým, aj predou mnou, začne sa hromadný útek, v ktorom sa už nebudem vynímať, čas predsa uteká predovšetkým, bez strachu, bez náhlenia, bez obáv.

Všetko je preč. Už si nespomínam, že som niečo napísal na dvere, lebo minulosť síce možno poznať, veď som ju zažil, ale čo bolo napísané, v prítomnosti nikdy neplatí. Za to nič nedostanem. Tu sa napíše niečo iné. Úpis kriedou možno vždy celkom ľahko zotrieť, skoro tak ľahko ako človeka. Za to, čo som mával, čo pominulo ešte predtým, ako som to skutočne mal, nedostanem nič, pretože to je iba moja vlastná minulosť, z ktorej sa už viac nevynorím, neprekážnem sám okolo seba do prítomnosti, v ktorej sa už potom nebudem vyskytovať. Nájdite si svoju vlastnú minulosť! Na koho som myslel? Na koho? To bolo včera a to je už minulosťou. Aj dnes na teba myslím, ale to je rovnako minulosťou, v okamihu, keď na teba myslím, je tento okamih už minulosťou, okamih, v ktorom som na teba myslel, a aj ten, v ktorom myslím, akoby som na teba myslel ako na niekoho iného. Tak, teraz kúsok pobehnem a už míňam svoju minulosť, aby som sa mohol pozrieť do vlastnej tváre ako v zrkadle, ale nejde to. Minulosť pominula a ja som už niekto iný. Keby som tak vedel, kým som včera bol, ale veď to viem!, spomínam si, kým som bol! Ale to mi nepomôže,

lebo keby som bol býval vedel, kým som včera bol, mohol by som sa zajtra, ale nie, zajtrajšok je niečo iné, mohol by som sa už aj teraz len napodobiť. Stal by som sa svojou vlastnou imitáciou. Načo tu mám teda naďalej zotrvať? Možno ma chceli ako niekoho iného, ale tým by som bol prinajlepšom zajtra alebo pozajtra, v minulosti by som bol nikto. Niktoš v čiernej diere času a ten pozná len to, čo bolo, hoci nám servíruje to, čo bude. Čas nám dáva dobrovoľne to, čo bude, nemilosrdne nám berie to, čo bolo, berie nám minulosť, hoci neustále míňame to, čo je potom za nami. Keby sme boli bývali vedeli, aká dôležitá raz minulosť bude, pozhoveli by sme a užívali si ju, ale to sa nedá. Nedokážeme to inak. Čo je za nami, je za nami. Spýtajte sa času! Potvrdí vám to. Už je to za nami. Nemôžem inak. Musím si sám ukázať cestu, ale aj tá len míňa to, čo minulo. Hoci teraz som tu. Pomôže mi to, však? Nie. Lebo som tu a súčasne aj preč. Keď niekde som, som stále preč. Som pominuteľný, nie, som tu stále a to všetko je teraz preč. Prítomnosti nerozumieme, nerozumieme jej ako tomu, čo bude, ani ako tomu, čo je teraz. A ako tomu, čo je za nami, sa jej väčšinou ani nedá porozumieť. Ani ja nerozumiem. Čo ste hovorili? Nerozumiem vám. Hovorte prosím hlasnejšie! Čo ste mali na mysli? Máte na mysli to, čo je za nami? Tak okolo toho som nešiel, ale možno niekto iný, kto ju spoznal, tú lásku. Ja nie.

ELFRIEDE JELINEK

DVA

Jedni zakazujú, iní poukazujú. Toto poukázanie nič nevykazuje, ani odkiaľ sa vzalo, ani kam sa uberá. Nikoho nevykazujeme, to by ešte tak bolo. Každému niečo doprajeme. Naplníme príkazy, preukazujeme výkazy, dokazujeme niečo ľuďom, ktorí by vlastne mali byť vykázaní. Ešte toho úbohého utečenca aj vypískame. Nestačí to. Vietor sa pohráva sám so sebou, aj on si to chce užiť, už, už bude!, už sa urobil, už vzlyká, vzlyká. Niečo tu šramotí. Zdobia nevestu. Rozumiete, čo to znamená, že zobia nevestu?, aby vyzerala bohatšie a aby jej ktosi pripol cenovku, chápete, aby jej ktosi podstrčil pravdu? Ale za pravdou vždy trčí ešte niekto, za pravdou je vždy nejaká šikovníčka, ktorá ju v tom správnom momente zadrží. A potom vyvstanú otázky. Táto čerstvo vyzdobená nevesta mi má pripraviť raj na zemi, ale pripraví mi iba daňový raj, aj keď v rajskej zemi: bohatá nevesta, ktorej popod závoj podsúvajú privátne donácie, aby nebolo možné sledovať jej kradmé pohyby pod ním. Peniaze sú nevestou. Nevesta nie je bohatá, peniaze sú bohaté, nerobia nikoho bohatým, ony samy sú bohaté, a aj keď majú mnoho odberateľov, je ich dosť na to, aby neschudobneli. A aby niekto prevzal ich ťarchu.

Peniaze sú záťažou samy osebe. Kam? Kam to ukazuje veterná ružica, tá hravá potvora, raz sem a raz tam? Napríklad sem, čo tu vidia, čo na nás tie peniaze vidia? Nič, veď nás ani nenájdu. Tak. Táto nevesta ide na dražbu, najprv na ňu ešte treba navešať

veľa šperkov, je taká vrtkavá, raz sa pozrie na jedného, potom na druhého, závoj príde navrch až potom, čo teda urobíme, aby bola bohatá alebo aby aspoň bohato vyzerala? Aby sa vydala za väčšiu banku, tú ešte väčšiu banku, v ktorej majú úložky len tí, ktorí si ozaj doprajú, ktorí chcú byť dopravení do veľkého domu, a ten veľký dom musí po svadbe stáť za nevestou, ktorú zdobia potajomky, skrytú pred všetkými pohľadmi. Nikto ju pred svadbou nemôže uzrieť. Veterné ružice škrípu vo vetre, niekto ich otáča, točí ako divý, a nie je to búrka, týmito ružicami jednoznačne niekto točí, niekto to tu poriadne roztáča!, veď sa tu tým točilo, nevidíte? Niekto tu našiel dobrý grif a teraz to škrípe na streche s nasadeným štítom, ktorý odradí všetkých, čo nič nemajú, ktorí sú stále na úteku, ktorí si nenájdu krásnu nevestu, ktorí musia ísť ďalej, ktorým sa niekto pohráva so srdcom, v ktorých hlavách sa usídlili bludy, nie, ani len to nie, lebo bludy sú prázdnotou samy o sebe. Blud je otázkou. Blud je otázkou, ktorú nikto nepoloží. Ostatní, tí bez peknej nevesty, tí musia ísť von do prázdnoty, kde sa s nimi pohráva len vietor, inak sa s nimi nezahrá nik. Aj nevesta sa teraz obracia, točia ňou v ťažkopádnom tanci, v pomalom tanci, aby jej spopod šiat nič nevypadlo. A potom zrazu dupot, triumfálny pochod. Sukne jej nevkusne špliechajú nad hlavou ako špinavá voda z roztopeného snehu, ako zväzky prútov, zväzky bankoviek, už prichádzajú masťné účty, táto svadba je drahá a ešte ju len bude treba zaplatiť, tu sa teraz bude kasírovať a úbohé účty zostanú potom ležať na zemi, kto to vlastne zaplatí? Kto to zaplatí svojím srdcom, okolo ktorého nevesta prepochoduje duniacim krokom do vlastnej ozveny, vpred a vzad zároveň?

Zem sa chveje od jej dupotu pri svadobnom tanci, odlietavajú jej šperky, odlietajú vlasy, dupoce a hrkoce, tancuje a valcuje, nevesta tancuje. Vykúka spod závoja, či neskrachuje už teraz.

Nie, neskrachuje. To je úplne nemožné. Už ju ani nemali hľadať, ale našli ju, nikto by ju nenechal len tak, veď predstavuje celkové aktíva 1,29 milióna a záväzky 1,43 milióna, táto nevesta sa ešte stále predstavuje svojím starým menom, táto hyper-nevesta, veľmi nervózna nevesta, ktorá má svoje tajomstvá, a preto mohla vidieť Alpy a more a lode a autá a lietadlá, ale počkajte, prosím! Ešte ju neuvolnili, nevesta ešte nie je voľná, no čoskoro to príde. Viem, nemôžete sa dočkať, ale musíte! Na nevestu koniec koncov čaká každý, kto nejakú potrebuje. A tu zrazu nevesta vytiahne pohľadávky a predošlá nevesta vytiahne dodatočné pohľadávky na privátnu nadáciu, to je záväzok, ktorý si netreba všímať. A potom vytiahne nasledujúca nevesta prednostné pohľadávky voči svojmu ženíchovi a dodatočné pohľadávky voči minulému frajerovi, ktorého svojho času vykázala, takto zistia frajeri, že majú fraj!, pohľadávky voči budúcim nevestám, tu už nikto nevie, kto a čo a voči komu pohľadával, len financi tu nemajú čo pohľadávať a čo nahlásiť, veď: nevesta tancuje! To musí financom predsa stačiť, to musí uspokojiť ich pohľadávky, nevesta udupáva parket, tanečný parket, kde tancujú bohaté nevesty a svojich ženíchov metajú naokolo, až to praští.

Členovia predstavenstiev nadácií, ktorí sú sami sebou, ktorí patria sami sebe, pretože im nadácia, ktorou sú oni, zároveň patrí, nie, pretože sú nadáciou a tá im zároveň patrí, nie, naopak, patrí im, a preto sú ňou samotnou, neviem, ako je to vlastne: počuli ste už, že všetko patrí donorom, že banka patrí týmto donorom?, nie, nič som nepočul, toto sa už ale nevolá dobročinný ústav, volá sa to nadácia, je ich tak veľa, je toho tak veľa, do nadácie, ktorej majiteľov by sme mohli menovať, tak veľa natieklo a zase z nej vyteklo, istotne, doteraz to sedí, mohli by sme vymenovať ženíchov a aj nevesty poznáme, všetky sa tešia na túto svadbu, veď už to prichádza, prosím, počkajte, už je to tu! Prosím, pomlčte